

УДК 339.92

В.М. Журавльов, ст. викл.

Кіровоградський національний технічний університет

Процеси світової глобалізації у сільськогосподарському машинобудуванні

У статті розглядаються процеси глобалізації міжнародного бізнесу взагалі та в галузі сільськогосподарського машинобудування зокрема, а також можливості співпраці ТНК з вітчизняними підприємствами.

глобалізація, транснаціоналізація, глобальна конкуренція, стратегічна група, корпорація, концерн, експансія.

Загострення конкуренції та глобалізація міжнародного бізнесу зумовили необхідність пошуку нових форм міжнародного співтовариства для досягнення конкурентних переваг. Тому в 80-і та особливо в 90-і роки минулого сторіччя між фірмами різних країн почали створюватися інтегровані структури, аби досягти того, що стало майже неможливо для окремо взятої організації.

Саме ці роки характеризуються значним посиленням процесу транснаціоналізації світової економіки. ТНК стали головним суб'єктом економічної діяльності у світовому економічному просторі, що модернізується. Відзначаючи цю тенденцію, багато дослідників пишуть про «настання ери транснаціональної економіки», чи нової «цивілізації транснаціонального бізнесу». ТНК є, з одного боку, наслідком, а з іншого — причиною зростання міжнародної концентрації виробництва, а отже і розгортання процесу інтернаціоналізації. Будучи на сучасному етапі однією з найефективніших організаційних форм інтернаціоналізації господарського життя, вони перебувають у центрі історичного процесу глобалізації світової економіки.

Характерною рисою сучасного етапу транснаціоналізації світового господарства стало різке збільшення трансграничного злиття і поглинання. Трансграничні злиття і поглинання наприкінці 90-х досягли 3/5 світового припливу іноземних інвестицій і поширилися в банківській сфері, страхуванні, хімічній та фармацевтичній промисловості, в секторі телекомунікацій та автомобілебудування.

Питаннями глобалізації, формуванням ТНК та особливостям їх управління займалися і продовжують займатися багато вчених і дослідників, які розкривали ці проблеми в своїх працях. Серед них можна відмітити М. Аокі, М. Афанасьєва, М. Портера, І. Герчикову, Д. Черваньова, Л. Нейкову, П. Дойля. Наприкінці ХХ-го сторіччя актуальність питань глобалізації набуває загальносвітовий характер. Кількість досліджень та наукових праць зростає по мірі деталізації факторів. Переважно розглядаються проблеми і причини глобалізації незалежно від галузі діяльності.

Ознаки глобалізації спостерігаються в тих галузях, які потребують концентрації ресурсів і зусиль з різних причин: великі витрати на ефективне обладнання і сучасні технології; рівень залежності споживачів від продукції що виробляється; можливість отримання високих прибутків і т.і.. Саме проблеми недостатнього забезпечення харчами викликали інтерес бізнесових кіл до перспектив розвитку сільського господарства і, як наслідок, до виробництва сільськогосподарської техніки.

Метою даної статті є аналіз процесів утворення потужних ТНК в галузі сільськогосподарського машинобудування та можливості їх взаємодії з вітчизняними підприємствами.

Насамперед необхідно встановити місце та масштаби діяльності транснаціональних корпорацій в світовій економіці.

Транснаціоналізація являє собою процес посилення світової інтеграції в результаті глобальних операцій ТНК. Цей об'єктивний процес, зумовлений міжнародним одиничним поділом праці, породжує транснаціональні форми кооперації. Деякі вчені вважають, що транснаціоналізація — якісно новий етап інтернаціоналізації господарського життя, який характеризується різким зростанням ролі зовнішніх факторів розвитку всіх держав і створенням транснаціонального капіталу [2]. Інші трактують транснаціоналізацію як більш вузьку категорію — лише одну, хоча й найважливішу, форму загального процесу інтернаціоналізації господарського життя [1].

Транснаціоналізація веде до небувало високого рівня взаємозалежності між країнами. Як центри координації й рушії світового виробництва та обміну ТНК формують усередині своїх комплексів і між собою мережу відносин, які виходять за межі національних держав. Розвиваючись з односторонніх елементів національних господарських систем, сучасні ТНК перетворилися на міжгалузеві внутрішньодиверсифіковані комплекси з інтернаціональним масштабом операцій, діалектично заперечуючи, таким чином, свою первинну основу.

В науковій літературі нині утверджується висновок, що до сучасних ТНК навряд чи можливо застосувати категорію конкретної національної належності. В рамках стратегії глобалізації країна початкового базування дедалі частіше розглядається ними лише як один із районів з певними перевагами розміщення. ТНК беруть участь у міжнародному поділі праці на двох рівнях – внутрішньофірмовому і міжфірмовому. Внутрішньокорпоративний поділ праці, який визначає характер і способи взаємодії окремих структурних ланок у процесі міжнародного усупільнення виробництва, складається під впливом стратегії ТНК. На міжфірмовому рівні такий поділ праці починає дедалі більше складатися не між країнами, а між діючими в них ТНК.

Глобальна конкуренція між фірмами змушує їх розглядати світ як величезний цілісний ринок. Незважаючи на олігополістичний характер структури багатьох сегментів цього ринку, тут відбувається постійна зміна співвідношення сил між агентами економічної діяльності внаслідок передусім змін у перевагах власності, а також еволюції переваг інтернаціоналізації й розміщення. В цій боротьбі за контроль над ринком перетворення національних фірм у транснаціональні або підвищення ступеня «міжнародності» останніх часто стає однією з найважливіших умов зростання фірм. ТНК — найдинамічніший структурний елемент світової економіки. За мобільністю, здатністю до трансформації зв'язків та організаційних структур, швидкістю реакції на імпульси НТР вони набагато перевершують національні або регіональні форми господарських утворень. На відміну від них ТНК не прив'язані до тієї чи іншої території, а отже здатні з'єднати фактори виробництва різної державної належності і брати участь в освоєнні ринків у будь-якій частині світу.

Організаційна й управлінська здатність ТНК інтегрувати фактори й умови виробництва у всесвітньому масштабі і реалізувати переваги власності, інтернаціоналізації та розміщення роблять їх високоефективним агентом економічної діяльності. З погляду ефективності поєднання факторів виробництва сучасні ТНК, очевидно, не мають альтернативи у світовій економіці. Така ефективність досягається транснаціональними корпораціями в ході боротьби за одержання стабільних прибутків. Саме стратегія максимізації загальнокорпоративного прибутку є основою оптимізації ТНК форм і напрямів їх господарської діяльності, внутрішньофірмових і міжфірмових

взаємозв'язків.

Діяльність ТНК суттєвою мірою визначає не тільки конкурентоспроможність окремих галузей або країн, але й загальні обриси сучасної і майбутньої світової економіки. Інтернаціоналізація веде до посилення взаємозв'язків усіх складових частин світового господарства, до глобалізації економічного розвитку. ТНК виступають основною рушійною силою цього процесу. До початку 90-х років практично не залишилось жодної країни у світі, не охопленої їхніми виробничо-інвестиційними операціями. Формуючи тісні коопераційні взаємозв'язки між підконтрольними підприємствами на базі одиничного поділу праці, ТНК закладають міцний фундамент цілісності і взаємозалежності глобальної економіки.

Сучасні ТНК відрізняються від своїх попередників 50—60-х років масштабами, формами та структурою організації діяльності, стратегією трансграничних операцій. У зв'язку з цим розглянемо детальніше особливості транснаціональних фірм 90-х років.

Характерною рисою сучасного етапу транснаціоналізації є величезний масштаб операцій ТНК. Насамперед це виявляється в значному зростанні кількості материнських компаній ТНК та їхніх зарубіжних філій. Якщо на початку 80-х років у світі налічувалося близько 11 тис. ТНК і 104 тис. зарубіжних філій, то наприкінці 90-х — близько 53 тис. і 450 тис. відповідно. Глобальний нагромаджений обсяг інвестицій ТНК (материнських компаній та філій) досяг у 1997 р. 3,5 трлн дол., а загальний обсяг продажу їхніх закордонних філій — 9,5 трлн дол.

Протягом останніх двох десятиліть кумулятивний обсяг прямих іноземних інвестицій за темпами зростання більш ніж удвоє випереджав показник світових валових інвестицій в основний капітал. Зазначені дані свідчать про те, що міжнародне виробництво стає дедалі важливішим елементом світової економіки. Інші показники теж підтверджують цю тенденцію. Міжнародна виробнича мережа філій ТНК зростає швидкими темпами: їхні загальні активи досягли наприкінці 90-х років 13 трлн дол., а загальна додана вартість, створена ними, — 2 трлн дол. Приблизно 70 % світових платежів за технологію є результатом внутрішньофірмових трансакцій ТНК.

Про зростання масштабів транснаціоналізації світової економіки свідчить те, що сума внутрішнього та зовнішнього нагромаджених обсягів прямих іноземних інвестицій досягла 1/5 світового ВВП, експорт закордонних філій ТНК — 1/3 світового експорту; ВВП, вироблений за рахунок закордонних філій, становить 7 % світового ВВП.

90 % кількості транснаціональних фірм базується в розвинутих країнах з ринковою економікою. Однак за останні роки в процес транснаціоналізації дедалі більше залучаються фірми країн, що розвиваються, а також країн Східної та Центральної Європи. П'ять країн — Німеччина, Японія, США, Велика Британія, Франція є районами базування для половини материнських транснаціональних корпорацій промислово розвинутих країн. На ці країни припадає також 2/3 сукупного вивозу прямих іноземних інвестицій. У промислово розвинутих країнах розміщено близько 46 % усіх філій ТНК, у той час як у країнах, що розвиваються, — 42 %.

За останнє десятиріччя підвищився ступінь «міжнародності» операцій ТНК більшості країн. Ступінь міжнародності (транснаціональності) характеризується питомою вагою зарубіжних активів, продажів, зайнятих у загальнокорпораційних показниках. Наприклад, питома вага активів зарубіжних філій ТНК ФРН у загальному обсязі активів небанківських компаній країни збільшилася за останні роки майже вдвоє. На початку 90-х років у найбільших ТНК США, ФРН, Японії за кордоном було зосереджено 1/3 — 1/4 активів. Статистика свідчить про зв'язок ступеня міжнародності операцій з розмірами фірми. У найбільших у світі ТНК частка зарубіжних активів і продажів була особливо високою. Зазначена тенденція є лише одним із проявів

розгортання транснаціоналізації. Співвідношення обсягу вивозу капіталу і макроекономічних показників окремих країн теж переконливо свідчить про наростання цього процесу. Питома вага обсягу іноземних інвестицій у ВВП промислово розвинутих країн (крім США) подвоїлася в останнє десятиріччя.

З кінця минулого століття на світовому ринку сільськогосподарського машинобудування визначилася стратегічна група, що складається з шести ТНК: John Deere (США), Case New Holland Global (США, Італія), Agco (США), Claas (ФРН, Італія), Same – Deutz – Fahr (Італія, ФРН) і Argo (Італія) [3]. Каталізатором реструктуризації галузі стали процеси концентрації, централізації та інтеграції виробництва і капіталів, розвитку міжнародної кооперації як у світовому машинобудуванні загалом, так і в ядрі світового АПК – його сільському господарстві. Місткість ринку сільськогосподарської техніки нині, за оцінкою адміністрації з міжнародної торгівлі Департаменту з торгівлі уряду США, представлений на її сайті, становить приблизно 70 млрд дол. За умови, що вищевказані корпорації в докризовому 2008 році відповідно до своїх звітів продали продукції на суму понад 50 млрд дол. (John Deere – 20,985; Case New Holland Global – 12,902; Agco – 8,425; Claas – 4,903; Same – Deutz – Fahr – 1,848; Argo – 1,147), то вони до цього часу обслуговували більше 70% світового ринку тракторів і сільськогосподарських машин.

Досить цікавим є той факт, що ні одна з цих корпорацій на середину 90-х років ХХ-го століття не входила до першої сотні великих фірм і банків [4], але зростання попиту на сільськогосподарську техніку у всьому світі дало вражаючі результати. Наприклад, для корпорації John Deere прибуток від продажу зріс у 2,4 раза (з 2000 по 2008 рр.). З метою кращого розуміння факторів успіху цих корпорацій необхідно розглянути історії виникнення цих корпорацій, чисельні злиття, поглинання і об'єднання різноманітних компаній та тенденції їх подальшого розвитку з врахуванням їх націленості на нові ринки.

Машинобудівна корпорація John Deere була заснована у 1837 р. Її штаб-квартира розташована в м. Молин (США, Іллінойс). Перша продукція – сталеві плуги, на початку ХХст. – культиватори, сівалки та інше сільськогосподарське устаткування. У 1918 р. внаслідок придбання кількох компаній виходить на ринок сільськогосподарських колісних тракторів. У 1935 р. вона створює свій перший стратегічний альянс з корпорацією Caterpillar Tractor – відомим у той час виробником гусеничних тракторів.

У 1956 р. корпорація виходить на міжнародну арену (відкриває складальне виробництво тракторів малої потужності в Мексиці та купляє піонера німецького сільськогосподарського машинобудування, виробника тракторів і комбайнів Heinrich Lanz (заснований в 1859 р.). Цього ж року спільно з останнім було придбано й завод в м. Хетафе (Іспанія), який нині є основним виробником трансмісій і трансмісійних механізмів для сільськогосподарської і будівельної техніки корпорації. В період з 1959 р. по 1969 р. – будує завод в м. Саран, який нині забезпечує дизельними двигунами та купляє в м. Арк-ле-Гре завод з виробництва кормозбиральних комбайнів.

На початку 1990-х років у складі корпорації створено три основних підрозділи:

1. Worldwide Commercial & Consumer Equipment – об'єднало виробництво і продаж будівельної техніки й техніки для лісового господарства та сільськогосподарських машин;

2. John Deere Landscape – об'єднало виробництво і продаж ландшафтного та іригаційного устаткування;

3. John Deere Credit Worldwide – відповідальне за надання фінансових послуг організаціям і приватним особам – клієнтам корпорації.

В 90-х роках корпорація звернула увагу на ринки країн Східної Європи та Азії.

У 1994 р. – укладає угоду з чеською компанією Zetor щодо виробництва тракторів малої потужності для ринків країн, які розвиваються, а в 1997 придбаває пакети акцій китайської компанії з виробництва комбайнів та частину акцій тракторного заводу в м. Нінгбо. У 2000 р. окрім придбання провідного фінського виробника устаткування для лісових господарств Timberjack, John Deere починає випуск тракторів в індійському місті Пуна. У 2005 р. корпорація відкриває складальне виробництво посівної техніки в м. Оренбург (Російська Федерація) і створює в країні дилерську мережу для її продажу, а в 2007 р. в Домодедівському районі Московської області - виробничий і дистрибуторський центр [10].

Володіючи заводами на території країн Європи, Азії, Північної та Південної Америки, корпорація John Deere в першому десятилітті ХХІ ст. стала лідером світового сільськогосподарського машинобудування і входить до списку 100 найбільших промислових компаній, згідно з американським журналом «Fortune».

Американо-італійська машинобудівна корпорація Case New Holland Global утворена в 1999 р. італійською Fiat (заснована в 1899 р.), якій нині належить 90% її акцій. Штаб-квартира корпорації розташована в м. Берр-Рідж (США, Іллінойс).

Історія корпорації починається у 1842 р. з моменту утворення компанії Case в м. Расін (США, Вісконсін). Перша продукція – молотарки. У 1890 р. вона відкриває свій завод в Аргентині. До кінця ХІХ ст. стає відомим виробником двигунів для сільськогосподарської техніки, а на початку ХХ ст. вона доповнивши свій асортимент снопов'язалками, плугами і іншим сільськогосподарським устаткуванням, починає виробляти колісні трактори. У 1928 р. випускає свій перший гусеничний трактор, у 1937 р. в м. Рок-Айленд (США, Іллінойс) придбаває завод з виробництва малих комбайнів. Під час Другої світової війни, окрім виконання військових замовлень, компанія випускає свої перші зернозбиральний комбайн і бавовнозбиральну машину.

У 1996 р. придбаває австралійського виробника устаткування зі збирання цукрової тростини і австрійського виробника тракторів. У цьому ж році Case в Узбекистані створює спільне підприємство з виробництва бавовнозбиральних машин.

Підрозділи Case New Holland Global із виробництва сільськогосподарської техніки під брендами «Case», «New Holland» і «Steyr» розташовані на території Європи, Північної та Південної Америки, Китаю, Індії та СНД. У жовтні 2009 р. між керівництвом ВАТ «КамАЗ» і корпорації Fiat було підписано угоду про створення двох спільних підприємств із виробництва сільськогосподарської і спеціальної техніки в м. Набережні Човни. В його межах ВАТ «КамАЗ» і Case New Holland Global об'єднують свої збутові мережі в Російській Федерації для реалізації як вироблюваної, так і імпортованої в РФ техніки корпорації.

Німецький машинобудівний концерн Claas був заснований у 1913 р. Його штаб-квартира розташована в м. Харзевінкель (ФРН, Північна Рейн-Вестфалія). Зерно- і кормозбиральні комбайни, трактори, прес-підбирачі, кормові машини, телескопічні навантажувачі та інша сільськогосподарська техніка, що її продають під брендами «Claas» і «Renault» виробляють на заводах, розташованих в Європі, Азії, Америці та СНД.

Як і в John Deere, історія корпорації до 1990-х років порівняно небагата подіями у сфері концентрації, централізації та інтеграції капіталу. До 1930 р. вона займається здебільшого виробництвом снопов'язалок. У 1936 р. Claas представляє свій перший зернозбиральний комбайн. У 1956 р. корпорація відкриває свій завод в м. Падеборн (ФРН), а в 1962 р. починає виробництво прес-підбиральників на заводі м. Метц-Уолпі (Франція). З 1969 р. її виробнича програма розширюється за рахунок кормозбиральної техніки придбаного заводу в м. Заульгау.

Від початку 1990-х років концерн, активізувавши свою діяльність на світовому

ринку сільськогосподарської техніки, проникає і в новітні галузі, сектори яких тісно пов'язані з машинобудуванням.

У 1997 р. корпорація придбаває завод із виробництва навісного устаткування для комбайнів в угорському м. Терекшентмікрос. Цього ж року корпорація в м. Омаха (США, Небраска) створює спільне підприємство з виробництва комбайнів.

У 2003 р. після купівлі контрольного пакету акцій (100% акцій будуть викуплені в 2008 р.) компанії Renault Agriculture, корпорація починає виробництво своїх тракторів на двох заводах у містах Ле-Ман і Велізі (Франція). Того ж року Claas виходить на ринок Російської Федерації: в м. Краснодар починається будівництво заводу зі складання комбайнів і тракторів (завод розпочав роботу в травні 2005 р.). У 2008 р. починає роботу краснодарський Технопарк корпорації. Цього ж року розпочинають роботу два заводи із виробництва комбайнів і тракторів в Індії. Наприкінці квітня 2010 р. представники корпорації оголосили про завершення підготовки проекту будівництва заводу з виробництва сільськогосподарської техніки у Воронежській області Російської Федерації.

Наступні три корпорації – американська Agco, італійсько-німецька Same Deutz-Fahr та італійська Argo – посідають у стратегічній групі відповідно третю, п'яту і шосту позиції. Перші дві з них утворили стратегічний альянс задля оптимізації виробництва і збуту своєї продукції ще у 2000 р. 2007 року союзниками для досягнення цієї ж мети стали Agco і Argo. Суттєво й те, що в цьому ж 2007 р. партнером першого союзу стала російська корпорація «Тракторні заводи», а з наступного року – російський «КАМАЗ». У 2010 р. союзником Agco і Argo стає ще одна російська компанія ВАТ «НЕФАЗ».

Штаб-квартира корпорації Agco розташована в м. Дулуті (США, Джорджія). Вона виникла 1901 року внаслідок злиття двох компаній, які виробляли парові машини і двигуни до них. Упродовж 1920-х років вона здійснила істотні вклади у виробництво сільськогосподарської техніки, що зробило її відомим виробником у США. На початку 1960-х вона вже має свої заводи в Мексиці, Австралії, Англії, Франції та інших країнах.

Спочатку корпорація називалася «Gleaner-Allis Corporation», але потім була перейменована на «Allis-Gleaner Corporation» або «Agco».

Від початку 1990-х років корпорація стає активним учасником процесу реструктуризації світового сільськогосподарського машинобудування. У 1991 р. вона придбаває половину акцій заводу з виробництва сіно- і кормозбирального устаткування Hesston. 1995 року корпорація придбаває виробника навантажувачів і ґрунтообробного устаткування. У 1996 р. купує бразильську компанію, того ж року набуває лідера аргентинського тракторобудування. 1997 року корпорація купує Fendt – відомого німецького виробника тракторів і завершує покупку датського комбайнового заводу. 2001 року об'єднує до єдиної структури свої північноамериканські підрозділи.

Штаб-квартира італійсько-німецької корпорації Same Deutz-Fahr, що утворилася в 1996 р. і посідає нині п'яту позицію в стратегічній групі, розташована в м. Тревільо (Італія). Вона реалізує свою продукцію під марками «Same», «Lamborghini», «Deutz-Fahr» і «Hurlimann». Деякі моделі тракторів виробляються корпорацією для союзної з 2000 р. Agco.

Ця корпорація в 90-х роках, як і її основні конкуренти, вважала за необхідне розпочати експансію на світовий ринок сільськогосподарської техніки в умовах його реструктуризації задля поліпшення позицій. 2003 року корпорація стає одним із основних акціонерів потужного виробника промислових дизельних двигунів Deutz (ФРГ, м. Кельн). В 2005 р., ліцензійне виробництво комбайнів набуває хорватський холдинг. У травні 2008 р. укладено угоду з аргентинським виробником комбайнів. 12 січня 2009 р. керівництво компанії Same Deutz-Fahr і російського концерну «Тракторні заводи» підписали двосторонній меморандум про стратегічне партнерство у сфері

реалізації спільних проектів з просування новітньої сільськогосподарської техніки на ринках Росії і країн СНД.

Замикає шістьку лідерів світового сільськогосподарського машинобудування італійська група Argo, заснована в 1988 р. Її штаб-квартира розташована в м. Сан-Мартіно-ін-Ріо (Італія). Нині основу групи складають компанії McCormic, Landini і Laverda.

Стосовно бренду «McCormic», то сьогодні вся тракторна техніка під цим ім'ям виробляється на італійських заводах групи Argo. Торговельна марка «Landini» була збережена завдяки популярності на ринках Західної Європи, США, Мексики і ПАР (понад 75% продукції підприємства постачається на експорт). У 2007 р. Laverda є спільним підприємством Argo і Agco (обом корпораціям належить по 50% акцій компанії).

Аналізуючи тенденції процесу глобалізації в галузі сільськогосподарського машинобудування можна зробити висновок. Транснаціональні корпорації, які в останньому десятилітті XX століття створили у світовому сільськогосподарському машинобудуванні стратегічну групу, посіли домінуючі позиції в післявоєнний період на ринках Північної та Південної Америки, Європейського Союзу, Азії та Африки. Це відбулося завдяки вмілому використанню механізмів створення іноземних філій, поглинання й злиття компаній, участі в стратегічних коаліціях.

В останні два десятиліття, в умовах скорочення попиту на цих ринках на трактори і сільськогосподарські машини, члени стратегічної групи, використовуючи ці механізми, почали створювати й розвивати конкурентні позиції на ринках Індії, Китаю і країн СНД, а також сільськогосподарські підприємства, які поки що не цілком задоволені кількістю та якістю техніки від національного виробника.

Широкомасштабну експансію членів групи на ці ринки стримують певною мірою держави, зацікавлені у збереженні провідних національних підприємств галузі. Наприклад, в Китаї потужні й багатофункціональні сільськогосподарські машини розробляються і виробляються потужними компаніями, що є у власності та під захистом держави. А в Російській Федерації відповідно до «Стратегії машинно-технологічної модернізації сільського господарства Росії на період до 2020 р.» за участю держави передбачається створення великої сільгоспмашинобудівної корпорації.

В даній ситуації українські підприємства сільськогосподарського машинобудування не можуть бути в стороні від процесів які відбуваються у всьому світі. Утворити вітчизняну корпорацію, яка б могла скласти конкуренцію такій потужній стратегічній групі, не реально. Залишається співпрацювати з нею.

Неможливість для вітчизняних підприємств виробляти всі сучасні види продукції обумовлює необхідність зростання міжнародної спеціалізації й кооперування. Скоротити технічну й технологічну відсталість народного господарства, провести структурну перебудову економіки, домогтися конкурентоздатності вітчизняної продукції на світовому ринку без широкого залучення іноземного капіталу неможливо. Сьогодні навіть найрозвинутіші країни світу вирішують складні економічні проблеми за рахунок залучення іноземних інвестицій.

Світова практика багата на конкретні майнові форми залучення іноземних інвестицій у вигляді створення спільних підприємств, транс- і багатонаціональних компаній, лізингових фірм, підприємств, що цілком належать іноземним інвесторам, а також придбання інофірмами, діючих невеличких підприємств, будівель, споруд, паїв, акцій тощо.

Прямі іноземні інвестиції мають ряд переваг порівняно з позичковим капіталом та іншими видами економічної допомоги. Вони служать джерелом капіталу для вкладень у сферу виробництва, впровадження прогресивних технологій, «ноу-хау»,

передових методів управління і маркетингу. Крім того, на відміну від позик і кредитів, підприємницькі інвестиції, не збільшуючи зовнішнього боргу держави, сприяють одержанню засобів для розвитку виробництва, зацікавлюючи в цьому безпосередньо іноземного інвестора [6]. Вивезення прибутків, зароблених інвесторами завдяки їхнім внескам та участі у виробництві, є набагато меншою небезпекою, ніж віддача кредитів із процентами. Зовнішній борг колишнього Союзу, який перевищував 70 млрд дол., - це значною мірою результат економічно необгрунтованого одержання іноземних кредитів, що використовувалися нерационально. Найпростіші розрахунки свідчать, що кредит навіть за 7% плати за нього збільшує за 7 років надану суму майже в 1,5 рази. Крім того, кредити видаються тільки банками, а майнові вкладення роблять самі виробники. Це переважно ризиковий капітал іноземних інвесторів, безпосередньо зацікавлених в ефективному його використанні [9].

Однією з глибоких причин недостатньої інтенсивності зовнішньоекономічних зв'язків України є і той факт, що країни Заходу протягом десятиліть широко впроваджували у свою економіку науково-технічні досягнення, підвищуючи технічний рівень сфери виробництва. Вихід на перший план і зростання ролі науки, освіти, наукоємких, особливо високотехнологічних галузей промисловості неминуче перетворює сферу виробництва нових технологій на провідну ланку суспільного виробництва. Лише за одне десятиріччя співвідношення у факторах економічного зростання промислово розвинених країн зазнало значних змін: 1/4 їх приросту є наслідком прямих, матеріальних вкладень капіталу, приблизно 1/3 зобов'язана підвищенню кваліфікації робочої сили і понад 40% економічного зростання цих країн забезпечується використанням новітніх наукових відкриттів, винаходів і досліджень, тобто технічною інновацією [7,8]. У нашій країні такий процес мав місце лише у військово-промисловому комплексі. Як наслідок, у решті галузей народного господарства (в тому числі у великій мірі у сільськогосподарському машинобудуванні) ми маємо значне технічне й технологічне відставання від розвинутих країн, що далі більше посилюється. За цих умов країни СНД «не цікаві» як перспективні партнери для ділових кіл Заходу. Звідси й погляд на них як на країни, котрі спроможні бути лише постачальниками сировини.

Список літератури

1. Аоки М., Ким Х-К. Корпоративное управление в переходных экономиках. – СПб, Лениздат, 1997., 555с.
2. Афанасьев М.П. Корпоративное управление на российских предприятиях. – М.: АО«Интерэкспорт», 2000. – 448с.
3. Гарретт Б., Дюссонж П. Стратегические альянсы: пер. с англ. –М.: Инфра-М, 2002.
4. Герчикова И.Н. Практикум: Учебн. пособие для вузов. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 335с.
5. Дойль П. Менеджмент: стратегия и практика. – СПб: Издательство «Питер», 1999. – 560с.
6. Нейкова Л.И. Иностранное инвестирование экономики Украины: теория и практика / СОПС НАН Украины. – Одесса: ОКФА, 1996. – 279с.
7. Санто Б. Инновация как средство экономического развития: Пер. с венгер. – М.: Прогресс, 1990. – 296с.
8. Черванев Д.Н. и др. Управление инновационным циклом. – К.: Наук. думка, 1992. – 244с.
9. Черваньов Д.М., Нейкова Л.И. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. – К.: Т-во «Знання», КОО. 1999. -514с.
10. John Deere обрусел // Аграрное обозрение. – 2010. - № 2. – С.24-25.

В. Журавлев

Процессы мировой глобализации в сельскохозяйственном машиностроении

В статье рассматриваются процессы глобализации международного бизнеса в целом и в отрасли сельскохозяйственного машиностроения в частности, а также возможности сотрудничества ТНК с отечественными предприятиями.

V. Zhuravlyov

Processes of world globalization in agricultural machine building

Processes of globalization of international business on the whole and in the branch of agricultural machine building in particular and possibilities of TNK cooperation with home enterprises are considered.

Одержано 20.01.12

УДК 332.155:620.9

Т.І. Салашенко, асп.

Харківський національний економічний університет

Енергоефективність як властивість економічних систем: міжнародний досвід оцінки

В статті запропоновано під енергоефективністю розуміти властивість економічної системи щодо можливості вилучення максимально корисного (мінімально шкідливого) результату від використання паливно-енергетичних ресурсів за умов обмеженості різних видів ресурсів. Виділено фізичний та економічний аспекти сутності цього поняття. Автором проведено узагальнення міжнародних підходів до оцінки питомої енергомисткості продукції, а також зроблена спроба їх адаптування до національного рівня.

енергоефективність, паливно-енергетичні ресурси, енергомисткість продукції, паливно-енергетичний баланс

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Функціонування економічної системи незалежно від рівня її ієрархічної інтеграції (макро-, мезо- чи мікро) неможливо без використання різних видів енергії. Проте, обмеженість доступних видів паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР), енергетичні кризи, викликані зростанням цін на ПЕР, а також наявність шкідливого впливу на природне середовище, спричиненого їх споживанням – все це актуалізує питання дослідження енергоефективності функціонування економічних систем. Початковим, однак не менш вагомим, етапом дослідження є визначення сутності цього поняття.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженню питань енергоефективності присвячені роботи як вітчизняних вчених, таких як Галиновського Ю. І., Мельника В. І., Гнідого М. В., Гінзбурга М. Д., Суходолі О. М., Цапліна В. І., Сотник І. М., Микитенко В. В., Тонкаль В. Є., Мігас І. М., , так і зарубіжних вчених – Башмакова І., Канака Т., Казолла Р, Безруких П. П., а також